

Kak okó prek morja gléda
 V domovine sladki raj!
 Kak' ta zemlja mi preseda!
 Rad bi vrnil se nazaj,
 Da bi vender v domovini,
 Kjer je solnce bolj gorkó,
 Tam pri svoji rodovini
 Našel tiho jamicó!

Al O' Patrik.

Zbirka slovenskih pregovorov iz leta 1592.

Te pregovore je v „Kresi“ (1. junija 1882. l.) gosp. P. pl. Radič objavil iz Megiserjeve knjige, zване „Paroemiologia“, kà je bila natisnena prvič 1592. l. v Gradci, a drugič (pomnožena) 1605. l. v Lipski.

Rečeni pregovori so od prvega do zadnjega tí: 1) Je li Bug sa nas gdu more supar nas biti?: je li Bog zá-nas, kdo more soper nas biti? Novoslovenski je to res, a vzeto iz lista sv. Pavla k Rimljanom, VIII., 31.: *ei ó θεός υπέρ ημῶν, τίς κατά ημῶν;* (si Deus pro nobis, quis contra nos?) 2) Hud coza hud cozliza. — Ali je rës Megiser takó dal natisniti? Ménim, da treba čitati: huda koza, huda kozlica. Tudi še Beli Kranjci velé: kozlica, f., kar je nam: kozíca, f., die junge Ziege. Slovensk pregovor jednacega zmisla slóve: kakeršna mati, taka hči. 3) Zhistn obrazu malo vode tribi: čistú (nsl. čistemu) obrazu malo vode tribi (nsl. trebé). 4) Od lahcha metsha tescha rana: od lahka (nsl. lahkega) meča težka rana. 5) Ne zna pas plavati, dokle mu nig puna rith vode: ne zna pás (nsl. pès) plavati, dokle (nsl. dokler) mu nij puna (nsl. polna) . . t vode. 6) Chi se shuma bogi ne hodi ugermye: ki (nsl. kdor) se šuma boji, ne hodi u grmje (grmóvjé). Slovensk prigovor istega zmisla ter malo ne istih besed je bil v „Glasniki“ 1859. l. II. na 108. str. Kurnik razglasil: kdor se šuma bojí, v listje ne hôdi (soll nicht gehen). 7) Chi od straha umre, sperzi mu zuone: ki od straha umre, s . . dei mu zvone (nsl. zvoné). 8) Zherna (črna) brađu strogi (stróji). Tega po vse ne umejem. Govor je menda o bradi, katero si stavec počrnjuje, ker je siva; a vprašati

bi bilo, če je to res v Megiserji prav natisneno, ali iz Megiserja dobro prepisano? 9) Chi zapsi leshe rad sbuhami stajje: ki sa psi (nsl. s psí) leže, rad z buhami (nsl. z bolhami) staje. Vuk ima: ko sa psima leže, pun buha ustane. Ta pregovor je tudi slovensk in slóve: kdor gre s pšóm léč, z bolhami vstane. 10) Zhesa doma nig toga udobi nig: česa (nsl. česar) doma nij, toga u dobi nij. Tukaj „doba“ morebiti znači „svét“ (die Welt: das Geformte), primeri češki: doba, f., die Gestalt, Form, in zmisel bi potem bíl, kakor velí i Vukov srbski pregovor: „svagje je dobro, al' kod kuće najbolje,“ in slovenski: „ljubo domá, kdor ga imá.“ 11) Vsacha ptiza k' suomo jatn leti: vsaka ptica k suomo (suomu, namesto: svojemu) jatu leti. Gorénjec ponemčeno velí: gliha vkup štriha. Staroslovenski in srbski: jato, n., eine Schar (Vögel), a novoslovenski v Doléncjih: jata, f., isto. 12) Kako noga zstrimena, tako služba doli: kako (nsl. kakor) noga s (namesto: iz) strimena, tako služba doli. — Stremén, ména, m., der Steigbügel: tukaj se menda govóri o nekdanjih kónjikih, najetih samó v kak poseben boj ali v kákó posebno vojno. 13) Vboshtvo mushtvo crati: uboštvo muštvo kráti. Slovenec govóri: uboštvo krši moštvo. 14) Chragul na prazhnu ruchu ne sida: kragulj na praznu ruku ne sida (nsl. séda), — ker mu je običaj, dobivati ondukaj mesa in drugačne krme ali váde. Istran jednako velí: neče kragulj na голу dlan, kakor J. Volčič pripoveduje v „Novicah“ 1877. l. na 358. str. Krágulj je tukaj namesto sokola (Beizvogel). Drug pregovor tacega zmisla je znan tudi po Istri: krava neče pojť na praznu pést, kakor zopet J. Volčič piše v „Glasniki“ 1860. l. l. na 79. str. 15) Bogli ye dobar glas, nego zlat chlas: bolji je dobar glas, nego zlat klas. Novoslovenski se to prikladneje govóri takó: boljši je dober glas (guter Ruf), kakor srebrn pás; jednako ima i Vuk: bolji je dobar glas, nego zlatan pás. 16) Grozdova juha pshenitsna muha chi tega ochusha slatcha unje dušha: grozdova juha, pšenična muha (?), ki tega (?) okuša, sladka u nje (?) duša. Ta pregovor je izmej vseh najtežji, ker je pohabljen, osobito v besedah: „tega; unje“. A né lahko uganiti, kakó bi trebalo popraviti. Namesto: tega (hujus) v pričujočih pregovorih nahajamo drugače vedno: toga. A káj si je: muha? Morebiti namesto: m u k a (nsl. moka, das Mehl)? Grozdova juha bode ali vino ali mošt. Rad bi védel, kakó ta pregovor prav slóve. Naj bi povedal kak Hrvat, če je komu znan. 17) Chi je pian toga uslamn chi je mertan toga vjamn: ki je pijan, toga (treba nesti) u slamu, ki je mrtav, toga u jamu.

Razven prvega teh pregovorov, ki po resnici né pregovor, kar smo uže rekli, nobenega izmej vseh ostalih, kakor vsak vidi, ne moremo šteti mej slovenske, nego hrvatski so od kraja do konca,*) a nekateri mej njimi vrlo stari. Nekaj teh Megiserjevih pregovorov imata srbski v svojih zbirkah tudi Vuk in Daničić; a Vukovih „poslovic“ (pregovorov) sem jaz mogel zdaj v rokah imeti samó prvo izdajo: Na Cetinju 1836.

—r—

Šolstvo in prosvetni zavodi v kneževini Bolgarski.

Po službenih poročilih ministerstva prosvete sestavil A. Bezenšek.

(Dalje.)

8. Šolsko leto, programi in šolske knjige.

Šolsko leto traje po mestih povsod po 10 mesecev. Po selih je pa težko seljake naučiti, da bi držali otroke tako dolgo v šolah, ker jih potrebujejo pri poljskih opravkih. Selska šola odpira se jeseni navadno tačas, kadar prestopi delo po njivah, a zapira se v pomladi, ko se začne poljski opravki. Zato se v vseh šolah na kmetih uči po 7—8 mesecev v letu.

Občna premena bo morala nastati v tej navadi s časom tedaj, kadar bo selski narod znal bolje ceniti korist nauk.

Učni načrt početnim šolam opredelil se je najprej od upravitelja oddela za narodno prosveto gosp. M. S. Drinova v avgustu l. 1878., s samo triletnim tečajem. V avgustu l. 1880. namesti se ta načrt po tedanjem ministru narodne prosvete gosp. Gizelevu z novim, ki predlaga štiri šolska leta ali štiri oddelke. Ta program je še zdaj v rabi, če tudi se nahajajo polne šole z vsemi 4 oddelki samo po mestih in v večjih vaséh.

Za prihodnje trebalo bo premeniti ta program, da bode bolje odgovarjal obstoječim okolnostim in potrebam ter ustrojiti tako, da se bodo dosegali jednakoobrazni in bolj trajni rezultati.

*) Tudi g. prof. in akademik M. Valjavec piše v prijateljskem pismu, da ti pregovori niso slovenski, kakor misli g. pl. Radič, ampak hrvatski-čakavski.

Ured.

Slovenska pesmarica, besedilo za ljudsko petje, sestavil Anton Anžič, založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1936. 222 str. Knjižica svoj namen kot pomagač in priročnik v polni meri izpolni, toda prireditelj bi moral biti pri zbiranju velike snovi izbirnejši. Zbirka namreč ne nudi samo slovenskih narodnih pesmi, temveč tudi kuplete, nekatere umetne pesmi, ki so deloma ponarodele, deloma le zaradi zanimivosti vstavljene v zbirko, in nekaj tujih pesmi, prevzetih v slovensko ljudsko petje (ruske, slovaške, iz Neapla, poljske). Toda te tuje so v primeri z obilico domačega blaga v veliki manjšini (komaj 1%). Na ta način pa se je zavaljo premajhne kritičnosti zbirateljeve zamešala tudi ljuljka med dobro blago. Predvsem motijo nekateri zelo slabi, neokusni kupleti, n. pr. »Kavarica«: »Kadar mi bo nekam slabo — koj bom kavo skuhala — ko zavre in gre v porabo — brž bolezen bo prešla — srce več ne vzdihla — kašeljjenja koj — nos pošteno kiha — mine nepokoj — ...«

Prireditelj je morda vzel ta kuplet v zbirko, da bi bila čim popolnejša, a je zagrešil pri tem veliko napako. Ozirati se je treba na kvaliteto in ne na obilico pesmi. *S kvalitetno pesmijo širimo resnično kulturo in vzgajamo narod, ne pa z zbiranjem kakršnegakoli slabega blaga.* Stališče zbiratelja pesmi, ki se pojo med narodom, je načelno napačno, če jih naniza kot nekakšno revijo brez izbire in presejanja velike snovi. Prav zato bi ne smel uvrstiti v zbirko pesmi »Marijine družbenice«, katere prva kitica se takole glasi: »Kakor je čisto vedro nebo — kakor je čisto nedolžno oko — take bodimo me! — So, ki Boga in dušo taje, — so, ki kakor žival žive: — tja ne sodimo me!«

Kako vse drugače se sliši pesem slovenske Marije Magdalene (tržiška): »Ko sem jaz še mlada bila, lepe gvante sem nosila, zdaj se vlačim kot megla, kot b' nikol deklet ne bla...« itd.

To je nedvomno kvalitetna narodna pesem! Razmerje je med omenjenima pesmima zelo očitno. Kot vzor pripovedne religiozne pesmi naj navedem »Marija je po polju šla«, »Marija in brodar« in končno preprosto in zelo nežno »Rože za Marijo«.

Zbiratelj je ponekod besedilo spremenil in pri tem ni bil dosleden. Pri znani pesmi »Glej, glej, kak mimo gre...« se odloči za »lepo« deklet namesto »zavber«, menda zaradi čistoče jezika. Toda v isti pesmi pusti dekletu, ki »fajn« drobno stopa, nositi »oringeljne«. Narod je na udomačene tuje izraze navajen. Ni treba, da bi jih namenoma širili, a če ne moremo vseh nadomestiti s pristno domačo robo, je bolje, da pustimo vse poskuse pri miru. Ostane vsaj svojstveni značaj in barva narodnega besedila.

Mislím, da je treba narodne pesmi podati, kakršne so. Navadimo se vendar enkrat že na to, da je narodna pesem ustaljena, dognana umetnina. Seveda jo moramo zabeležiti kakor jo najdemo zapisano v dobrih virih ali kakor jo slišimo zapeto v nepokvarjenih predelih naše dežele. Zato so neumestne tako samovoljne spremembe, kakršne si je zbiratelj dovolil v nekaterih pesmih, n. pr. v junaški pesmi »Kaj pa deklet tukaj delaš...« ali v tisti, kjer deklet pripoveduje o svojih plesalcih.

Knjižica pa je ne glede na omenjene napake zelo pripravna, na vsak način dobrodošla in koristna. Drugič naj si zbiratelj vzame za vzgled resno, znanstveno neoporečno delo folklornega instituta ljubljanske Glasbene Matice (France Marolt).

Marijan Lipovšek